

מפתח הכללים

כללי הש"ס:

האם אפשר לדקדק בלשון הגמרא במס' נדרים. – ס"ה אות טז בהערה.

האם הש"ס מקשה בלשון "מנלך" או "מנא הני מילי" דוקא אמיד דאורייתא או גם בדרבנן. – ראה בארוכה בס"ה ה' אות יד והלאה.

מצינו פעמים רבות דאיכא בש"ס שלפנינו טעויות סופר או טעות דפוס וכו', וכמו שמצינו בספרי רבותינו הראשונים שהיה להם גירסא אחרת בגמ' שלפניהם. – ס"ה ג אות א. ס"ה ז אות ג.

היכא דפריך הש"ס בלשון "לא קשיא" ולא פריך בלשון "אלא" המובן מזה דתלמודא לא הדר ביה. – ס"ה ו אות ג.

היכא דנקיט הש"ס לשון "הרגיל" או "רגיל" לאיזה שיעור של רגילות נתכוונו. – ראה באריכות בס"ה יז אות ב' והלאה.

היכא דנקיט הש"ס "דוכן" לענין נשי"כ האם ר"ל דוכן דוקא או לא. – ס"ה ד אות ב והלאה.

לשון "מלוגמא" דאיתא בש"ס האם פ"י רפואה כללית בין בדרך היצונית ובין בדרך פנימית. – ס"ה כ אות א והלאה.

היכא דנקיט הש"ס בלשון "אינו ענוש כרת אלא..." וכו' האם בא למעוטי את השאר דאפי' איסור דאורייתא אין בהו, או דלא ור"ל דעכ"פ איסורא דאורייתא איכא בהו רק דאין חיוב כרת. – ס"ה ה אותיות ז, י"ח, מ"ב. ועוד שם.

כללי המדרשים והתרגומים:

אם מביאים ראיה להלכה מן האגדות והמדרשים. – ס"ה יט אות ז.

כשאין ראיה בש"ס היפך ממ"ש במדרש האם אפשר לחלוק על המדרש – שם.

תרגום יהונתן בן עוזיאל "על התורה", אם מחברו היה תנא או אמורא. – ס"ה ה אות לג ד"ה ומ"ש לתמוה.

תרגום יוב"ע אם אפשר לומר שלענין הלכה דבריו אסמכתא בעלמא ולא מדויג דאורייתא. – שם ד"ה ומעתה. והלאה.

כשאין בתלמוד בבלי הכרע הלכתי האם יש להתייחס לתרגום יוב"ע כמציאת ירושלמי ערוך. – שם ד"ה ומ"ש לתמוה.

תרגום אונקלוס אם י"ל דדבריו באיזה מקומין אסמכתא בעלמא. – שם סד"ה וראה זה.

ע"ע ערך הרמב"ם.

כללי הראשונים והפוסקים:

רש"י

זימנן דרש"י מפרש פירוש אחר, ובמקום אחר הדר תבר לגזיזיה ומפרש בתר היפכא. – ס"ה יג אות יא.

פעמים שמפרש את הסוגיא בכל מקום בפ"י אחר, ואינו מן התימה, שמצינו כזאת פעמים אין מספר, ויתכן שבמק"א באמת חוזר בו מפירושו הקודם. – שם אות יב.

פעמים שכותב "לא ידעתי פירושו", ובמקום אחר אכן כתב פירוש הגון ונכון. – שם.

בחשש שם ה' לבטלה, ובעירוף דהוי מידי דרבנן יש לסמוך להלכה על רש"י על אף דפליגי עליה ב' עמודי ההוראה. – ס"ה ז אות א.

תוספות

כאשר התוס' מביאים את פי' ר"ת או ר"י וכד' האם להלכה מקרי כולו דעה אחת, או דחשבינן להו לג' כוחות וכ"א דעה בפנ"ע. – סי' ה אות לו.

אנ"י התוס' הטבעו על דברי ר"ת ופירושו. – שם.

היאך חשבינן להלכה את תוס' ישנים וריב"א כב' כוחות או דעה אחת. – שם ד"ה ומה.

מחבר התוס' ישנים הוא רבינו יהודה שירילאון ולא בעל הסמ"ג. – שם.

אין מקשין מתוס' שבמסכת זו על תוס' שבמס' אחרת. – סי' יז בהערה ד"ה ואנכי.

הרי"ף

מצינו שהשמיט איזה סוגיא להלכה מפני שנדחת מסוגיא אחרת. – סי' ג אות ז.

דרכו להמשיך אחרי הגאונים שקדמו לו. – סי' ה אות כט.

יש להשוות דעתו בדעת הרמב"ם. – שם. ובסי' ו אות ג, וסי' כו אות ג.

הרמב"ם

כשכותב "ומפי השמועה" וכו' האם מוכרח דהוי מידי דאורייתא. – סי' ה אות יא.

היכא דפליג עם הרא"ש נקטינן כוותיה. – סי' ה אות מב ד"ה ומ"ש.

יש להשוות דעתו בדעת הרי"ף. – סי' ה אות כט. סי' ו אות ג. סי' כו אות ג.

כשכותב באחת מההלכות "ולפיכך" וכו' אי שפ"ד לומר דאזיל וקאי גם על ההלכות הקודמות. – סי' ג אות ו.

אם אפשר לומר דלא שמיע ליה תקנת הגאונים. – סי' כו אות א ד"ה ברם, ואותיות ב, ג.

תרגום יוב"ע שימש פעמים רבות למקור דבריו, אך מצינו בכ"מ דפליגי. – סי' ה אות לג.

קבלה בדינו שהבקי והמיוחד בלשונות הרמב"ם דסמכין עליה תמיד, הוא המגיד משנה. – סי' ה אות מ.

כשאין הכרע בדעת הרי"ף או מרן הש"ע, הדרא עלנא קבלת הוראות הרמב"ם דהוה מרא דארעא דא"י. – שם.

כשחולק עם רוב הראשונים אזלינן אחר רוב הראשונים. – שם ד"ה ועוד.

אף כשיש עמו מיעוט הראשונים לעומת רובא דרבוותא קמאי נקטינן דלא כוותיה. – שם.

כשנחלקו הראשונים והאחרונים בדעתו, אזלינן בתר פי' הראשונים. – סי' ו אות ג.

דרכו לסתום דבריו בלי שום מקורות. – סי' ה אות מב.

יש לסמוך על חיבור הלכותיו מאשר על פי' המשניות. – סי' כט אות ד ד"ה איברא.

פי' המשניות דהרמב"ם ברובו מלא שיבושים וטעויות. והרבה תמיהות ויסודות אליבא דהילכתא נפלוי בבירא מחמת זה. – שם בהערה.

הרא"ש

אי חשבינן להו בהדיה דרבינו ירוחם והטור ככת אחד או ג' כוחות. – סי' ה אות לו.

היה רבו של רבינו ירוחם. – שם.

כל היכא דאיכא לאשווי דעתיה בדעת התוס' משוינן. – שם.

כשיש סתירה בין פסקיו לתשובותיו היאך נקטינן. – שם.

כשיש סתירה בין פסקיו לתוספותיו, נקטינן כפסקיו. – שם.

פסקיו מיוסדים בעיקר על פסקי הרי"ף – שם ד"ה והלום.

תוספי הרא"ש מיוסדים בעיקר על דברי בעלי התוספות. – שם.

כשחולק עם הרמב"ם לא נקטינן כוותיה. – שם אות מב ד"ה ומ"ש.

הדעה שמביאה באחרונה סובר כמותה להלכה. – סי' ז אות ג.

הרשב"א

מצינו שנקט לשון "ומפי השמועה" במידי דרבנן. – סי' ה אות ל.

פוסק כרוב מנין ורוב בנין, ולא חש למיעוט החולקים. – סי' ה אות לד ד"ה ועוד רגע.

הריטב"א

ח"י על מסכת ברכות לא נראו בדורות הקדמונים והאחרונים, ורק בשנים האחרונות נדפס כת"י ע"י מוסד הרב קוק, ויש קצת חוסר בהירות ביחסם להריטב"א וכמ"ש הרב המהדיר שם. – סי' ה אות כה.

החינוך

יש לנקוט בדעתו כדעת הרמב"ם, למעט איזה מקומות שמפורש בדבריו דלא כהרמב"ם. – סי' ה אות כו.

המאירי

פעמים שי"ל עמ"ש בחיבור התשובה ד"לצדדין קתני". – סי' ה אות ל.

מצוי הרבה שחוזר בו בחיבורו בית הבחירה, ממ"ש בחיבור התשובה שכתבו בילדותו. – שם.

מצוי שנקט לשון "ומפי השמועה" וכו' במידי דרבנן. – שם.

רבינו ירוחם

היה תלמידו של הרא"ש – סי' ה אות לו.

מצינו באיזה מקומין שחולק על רבו הרא"ש. – שם ד"ה ואתה.

לענ"ד נראה דעדיף ליה לפסוק כרוב הפוסקים או רוב המפרשים, נגד רבו הרא"ש. – שם ד"ה והן.

רבינו מנוח

רבותיו היו מזה"ס בעל ההשלמה ובעל המאורות. – סי' ה אות ה.

רוב חיבורו מושתת על הספר של רבו בעל המאורות. – סי' ה אות לא.

תוספות ישנים

המחבר הוא רבינו יהודה שירלאון מבעלי התוס', ונכתב ע"י תלמידו בעל הסמ"ג רבינו משה מקוצי. – שם אות לו ד"ה ומה שצירף.

הסמ"ג

אם נכונה טענת האומרים שהמחבר את התוס' ישנים הוא בעל הסמ"ג. – שם.

המנהיג

לענ"ד אין לערער על הדפוסים הקדמונים ע"פ כת"י הנדמ"ח, דאפשר שיש כת"י אחרים, וכבר ידוע שהכל זה העתק מהעתק אחר וכו'. – סי' ה אות לב.

השבלי הלקט והתניא רבתי

אי חשיבי שני כוהות ודעות בפנ"ע מאחר שהיו רב ותלמיד. – סי' ה אות כו ד"ה ואגב.

רבינו עובדיה מברטנורא

יש מי שכ' שהוא אינו כי אם פרשן ולא פסקן, ויש שהולק. ועכ"פ מורדו דבמקום שלא נראה דנחית אליבא דהילכתא נקטינן דפרושי בעלמא הוא דקמפרש. – סי' ה אות לו.

בעל הטורים

אם נכון הדבר שבהיבורו עה"ת נמשך ברוב אחר רבינו הרוקה. – סי' ה אות לט.

מורן רבינו יוסף קארו. "בית יוסף" – "שלחן ערוך".

קבלנו הוראות מורן אף במ"ש בבית יוסף – סי' כו אות ד.

קבלנו הוראות מורן אף במ"ש בבדק הבית. – שם.

פעמים שכ' או פסק איזה דין בבית יוסף והשמיטו בש"ע משום שפשוט בעיניו. – סי' א אות יב, סי' כו אות ה.

דרכו לפסוק כהרמב"ם ברוב ככל המקומות. – סי' ד אות ו.

זימנין דמותיב בבית יוסף על רבינו ירוחם היאך שינה ממשנתו וחלק על רבו הרא"ש. – סי' ה אות לו.

אם קבלנו עלינו גם את הכללי הפסיקה שיסד מורן בפסקיו, או רק את הוראותיו בב"י ובש"ע. – סי' ה אות לו ד"ה והן אמת.

קבלנו הוראות מורן רק כאשר דעתו ברורה ומובנת בלי שום פקפוקים. – סי' ה' אות מ.

זימנין טובא חזי' דפסק ברוב הראשונים לעומת הרמב"ם ומיעוט שעמו. – שם.

אם נכון הדבר שכאשר מורן בב"י מאריך או עכ"פ טורח לבאר וליישב איזה דעה מסויימת, משמע דהכי ס"ל לדינא על אף שבש"ע אין משמעות ברורה לזה. – סי' ה אות מב ד"ה ומה שהביא.

כאשר בשלחן ערוך מורן מביא דעה אחת בסתם והשניה בשם י"א או יש מי שאומר וכד' נקטינן כהסתם. – סי' ו אות ד.

אם אמת נכון הדבר דס"ל למורן כדעת הסתם א"כ אמאי בכלל אייתי להי"א, והאם אפשר"ל דחש לדעת היש אומרים. – שם.

לעולם נקטינן כהסתם אפילו כאשר מייתי להסתם והיש בשני סעיפים או סימנים. – שם הערה ב.

כשמביא להדעה אחת בשם יש אומרים והשניה בשם יש מי שאומר נקטינן כדעת יש אומרים שהם רבים. – שם הערה א.

כשיש סתירה בבית יוסף, ואין בש"ע גילוי והכרע לכאן או לכאן, נקטינן דמשנה אחרונה עיקר. – סי' ח אות ג.

מצינו שבבית יוסף מביא לאיזה דעה בשתיקה כהודאה על אף שלדינא באמת לא ס"ל כן וכמ"ש במק"א. – סי' יח אות ו.

מאי דקי"ל שתמיד פוסק כהרמב"ם והרא"ש היינו דוקא כאשר באמת דעתם ברורה ובהירה ולא נתונה למחלוקת בהבנת

0000000

דבריהם, ואף אם נמצא במעט מקומות לא כן מ"מ הרואה יראה שרוב הפוסקים יחלקו עליו. – ס"י כו אות ב.

רק ההלכות הנוהגים ושייכים בזה"ז נכתבו בש"ע וכל מה שלא כה"ג הושמט. – ס"י כו סוף אות ג.

כשנוקט "רשאי" או "משובח" משמע שאינו חיוב מדינא. – ס"י כו אות לב. והלאה.

כשלמד איזה דין מסתמיות דברי ג' עמודי ההוראה, ונמצא תשובת הרשב"א מפורשת בתר היפכא, האם י"ל דאי הוה חזי

ליה הוה הדר ביה. – ס"י כא אות ה.

הרמ"א

ידוע שמעתיק את כל המנהגים, ובדברים שנהגו במקומו כ' "וכן נוהגין". – ס"י כו אות ד.

כשמביא לשיטה אחת בסתם ולשניה בשם י"א או יש חולקין העיקר כהסתם. – שם.

פרי חדש

היה מרא דאתרא דירושלים עיה"ק ונתפשטו שם הוראותיו, ואמנם כשפליג על מרן הש"ע אין הלכה כוותיה, דמרן הוא מרא

דארעא דישראל. – ס"י ה אות מא.

אם נכון הדבר שכאשר אין לנו גילוי בדעת מרן הש"ע, קיבלנו הוראותיו, ואפי' נגד רבים וטובים מהראשונים. – שם.

כללי הפסיקה וההוראה

ע"ע – בכללי הראשונים, ומרן רי"ק. הרמ"א. הנ"ל. וצרף לכאן.

כשהזהר הקדוש חולק על הש"ס והפוסקים, נקטינן כהש"ס. – ס"י א סוף אות ח.

כדאי הוא אדוננו הרשב"א לסמוך עליו בשעת הדחק. – ס"י ב אות ד.

כבר ידוע שיש נוסחאות בש"ס שהם מוטעות, ולפיכך נכון וצריך להצמד תמיד לנוסחאות ישנים או לגירסאות הראשונים. –

ס"י ז.

בענין נוסח התפילה אין כ"כ קפידא, ואם יש שינוי ע"פ הסוד או דקדוק הלשון וכד' שפ"ד. – ס"י ז אות ד.

אין להביא ראיה להלכה, או לצרף לעוד כוחות וכד' ע"פ דקדוק בפיוטי רבותינו המשוררים, ר"ש אבן גבירול וכד'. – ס"י ה'

אות כב.

כללא נקוט בידן דכל מקום שאיזה פוסק סותר את עצמו נקטינן עיקר כדבריו בתרי דוכתי וסמי חד. – שם אות כה. ל. ועוד

הלאה.

כללא בידן נקוט דכאשר מסתפקין בדעת איזה פוסק יש לנו לייחס ולהשוות את דעתו כדעת רוב הפוסקים. – שם אות כט.

כשיש מחלוקת הפוסקים אם איזה איסור וכד' אסור מדאורייתא או מדרבנן, אזי תלוי ברוב ובמיעוט, דאם רובא דרבוותא

סברי מרנן דהוי דאורייתא, ה"ז ככל ספיקא דאורייתא ולחומרא, ואי רובא סברי דהוי דרבנן הרי שהכי נקטינן ולקולא.

ובמחלוקת שקולה הוי ככל ספיקא דאורייתא ולחומרא. ויש חולקים בכל זה וס"ל דבכל מחלוקת כה"ג לא מקרי ספיקא

דאורייתא. – ראה בארוכה שם אות לד.

בכל מחלוקת ודיון שיהיה אשר יהיה אזלינן אחר רוב הראשונים שהם עיקר. כי כן ראוי להסתמך על רוב מנין ורוב בנין. ורק

במקומות רחוקים לא נקט' הכי. – שם אות מ.

יש לצרף כסניף להקל, מ"ש כמה מגדולי הפוסקים שבזה"א אין לנו יחסי בהנים, כי קרוב לודאי שנתבלבלו זרע הכהנים

והישראלים עם הלויים. – ס"י יח אות יב.